

Dr hab. Bettina Skrzypczak

Akademia Muzyczna

im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Hochschule Luzern-Musik (Szwajcaria)

Dziedzina *sztuki muzyczne*

Dyscyplina artystyczna *kompozycja i teoria muzyki*

Bydgoszcz, dnia 10.09.2019 roku

RECENZJA

w przewodzie doktorskim **mgra Mateusza Ryczka** przygotowana na zlecenie Rady Wydziału Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Muzykoterapii Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu, na podstawie ustawy z dnia 14.03.2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz.U. Nr 65, poz. 595 wraz ze zmianami, Dz.U. z dnia 27.07.2005 roku Nr 164, poz. 1365, art. 18 ust. 2 pkt 1 i 2.

Dorobek artystyczny

Przedstawiona przez Pana Mateusza Ryczka dokumentacja pozwala skonstatować jego interesujący rozwój jako artysty, rozbudowaną działalność twórczą i wynikający zeń imponujący dorobek. Kompozytor w roku 2011 ukończył z wyróżnieniem studia magisterskie w Akademii Muzycznej we Wrocławiu pod kierunkiem Grażyny Pstrokońskiej-Nawratil (kompozycja), Cezarego Duchnowskiego (kompozycja komputerowa) oraz Zbigniewa Karneckiego (muzyka teatralna i filmowa). Te wielostronne studia muzyczne świadczą o złożonym spojrzeniu kompozytora na dyscyplinę muzyki, czego potwierdzeniem jest również jego obecna twórczość.

Oprócz centralnie usytuowanego nurtu kompozycji „klasycznej”, która powiązana jest w naturalny sposób z kompozycją komputerową, tworzy Mateusz Ryzek muzykę teatralną i filmową. Odkrywcze eksperymenty na polu nowych technik kompozytorskich nie wykluczają spojrzenia ku tradycji, czego dowodem może być wydany w 2018 roku nakładem Filharmonii Szczecińskiej audiobook „Góra-dół – być jak Karłowicz. Spektakl do słuchania” z muzyką symfoniczną M. Ryczka zainspirowaną poematami M. Karłowicza.

Kompozytor jest laureatem szeregu nagród i wyróżnień. Ich długą listę rozpoczyna I nagroda oraz Grand Prix XII Ogólnopolskiego Konkursu Kompozytorskiego „Crescendo” w Tarnowie (2005). W marcu 2008 roku M. Ryzek został wyróżniony honorową nagrodą „Człowiek z Pasją” przyznawaną przez gazetę „Nowości” wraz z Caritas Diecezji Toruńskiej. W tym samym roku (2008) jego utwór „Kręgi Saturna” na kontrabas solo (2007) zwyciężył w konkursie kompozytorskim zorganizowanym

zumieć myśl kompozytora należałoby skonfrontować sferę przedstawionej w komentarzu odautorskim teoretycznej spekulacji z rezultatem dźwiękowym, który w pełniejszy sposób niż partytura pozwoliłby na zrozumienie tej nowo powstałej kompozycji. Jednak utwór nie był jeszcze wykonany, więc nie możemy delektować się odkrywczymi brzmieniami, których w partyturze nie ma.

Utwór zatytułowany został „Zjawy” - koncert wiolonczelowy. Określenie „koncert” kojarzy się zwykle z wirtuozowskim charakterem partii instrumentu solowego lub też z zasadą solo-tutti koncertu barokowego. W pewnym sensie znajdujemy w utworze obie wymienione sytuacje. Potraktowana wirtuozowsko partia wiolonczeli jest nośnikiem pełnych fantazji pomysłów kompozytorskich, od kantylenowych pochodów części *Notturmo* po brawurowe figuracje części trzeciej. Uwieńczeniem tych ostatnich jest występująca w 3 części (t. 180) wirtuozowska kadencja wiolonczeli. Równocześnie występujące w utworze dialogi solo-tutti przywodzą skojarzenia z koncertem barokowym. Tak więc, niemal niepostrzeżenie spotykają się w „Zjawach” dwa światy: świat przeszły i świat prowadzących w przyszłość nowatorskich odkryć.

Skład utworu: pojedyncza obsada instrumentów dętych drewnianych, waltornia, trąbka, puzon, tuba, perkusja (2 wykonawców), akordeon, gitara elektryczna, harfa, wiolonczela solo, kwintet smyczkowy.

Utwór składa się z trzech części:

I. Misterioso (ca 12')

II. Notturmo nero (ca 7')

III. Con fuoco (ca 9').

Część pierwsza (Misterioso)

Utwór rozpoczyna dźwięk *e*, który utwierdza się stopniowo jako dźwięk centralny. Początkowo silnie wyeksponowany, a następnie integrowany w przebiegi natury melodycznej oraz przebiegi wertykalne. Jest on przejmowany lub zwielokrotniany przez różne instrumenty, co powoduje wrażenie przestrzenności. Audialnie postrzegany jako punkt odniesienia, pełni w sensie matematycznej operacji *doniosłą rolę* w *agregatach wielokątów wypukłych*, będąc centralnym dźwiękiem wielu z nich (objaśnienie kompozytora).

W warstwie wertykalnej obserwować można różnego rodzaju kombinacje interwałów, na uwagę zasługują (wywodzące się z szeregu alikwotów) struktury tercjowe, mogące przywoływać skojarzenia z harmoniką funkcyjnego systemu dur-moll. Jednak ze względu na kontekst, a także mikrointerwalikę, wrażenie to ulega zniwelowaniu. W sferze dynamiki przeważają znaki crescendo lub diminuendo, co koresponduje z ideą emergencji („zjawiania się”) i powoduje wrażenie plastyczności

składnikiem w całościowo pojmowanym akcie twórczym. W tymże kontekście zrozumiałym staje się wprowadzenie (powiązanego ze stanem niedookreśloności) pojęcia emergencji.

Praca pisemna jest logicznie skonstruowana i podzielona na następujące rozdziały:

- Wstęp
- Rozdział 1. „Podstawowe informacje o utworze”
- Rozdział 2. „Algorytmy wysokościowe”
- Rozdział 3. „Emergencja algorytmów”
- Zakończenie
- Bibliografia
- Aneks.

Jak zaznacza Autor we Wstępie, jego praca *nie jest tradycyjną analizą deskryptywną utworu, lecz próbą opisanie mechaniki algorytmów wysokościowych oraz sposobu wywoływania przez nie emergencji jako siły sprawczej kreowania utworu*. Punkt ciężkości leży zatem w przedstawieniu (oryginalnej) opartej na algorytmach wysokościowych metody kompozytorskiej. Autor stwierdza, że inspiracją dla niego była postulowana przez Tristana Muraila *frequential harmony* (a w jej ramach: operowanie czystymi częstotliwościami).

Rozdział drugi zawiera opis algorytmów wysokościowych, a także przedstawia zasady i wzory matematyczne, które pozwalały kompozytorowi na zdefiniowanie zjawisk dźwiękowych. Punktem wyjścia staje się złota funkcja, która jest, jak stwierdza Autor: *podstawowym elementem składowym w zastosowanych w kompozycji „Zjawy” algorytmach*. Jest ona budulcem akordów: złotego, srebrnego, miedzianego, żelaznego i platynowego. W kolejnych podrozdziałach znajdujemy wyjaśnienia dotyczące zastosowanych w kompozycji ciągów matematycznych (jak ciąg Lucasa i ciąg Pella). Ponadto Autor przedstawia proporcje, które stosował w algorytmach wysokościowych, w warstwie melodycznej i harmoniczej. Zwieńczeniem stają się informacje na temat poszczególnych algorytmów, jak algorytm wypukłych wielokątów, algorytm tonów średnich, czy algorytm tonów średnich dla odwróconego szeregu harmonicznego. Podsumowaniem rozdziału drugiego jest przedstawienie sposobów obliczeń algorytmów. Jako narzędzie tych obliczeń, a także eksperymentów audialnych, wymienia kompozytor środowisko oprogramowania MAX/MSP.

Rozdział trzeci dotyczy emergencji algorytmów, w podrozdziałach wyjaśnia kompozytor, w jaki sposób kształtuje przebiegi czasowe oraz warstwę harmoniczną utworu. Znajdujemy też informacje, w jaki sposób wymienione w rozdz. 2 proporcje i ciągi przełożone są na zjawiska natury muzycznej (cz. 1 – ciąg Lucasa, cz. 2 – ciąg liczb Pella, cz. 3 – elementy 4 ciągów: Lucasa, liczb Pella, „miedzianego” i „żelaznego”). Wśród wymienionych zagadnień szczególną uwagę przykuwa problematyka organizacji czasu muzycznego. Nasuwają się pytania:

Konkluzja

Mgr Mateusz Ryczek jest ważną postacią wśród młodej generacji polskich kompozytorów. Świadczy o tym jego bogaty dorobek twórczy, liczne (krajowe i zagraniczne) wykonania utworów (m.in. podczas prestiżowych festiwali muzyki współczesnej), uzyskane nagrody, nagrania płytowe i publikacje partytur.

Doktorant dał się też poznać jako utalentowany pedagog. W swojej pracy zawodowej związał się z MultiCentrum Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu, gdzie pracuje z dziećmi i młodzieżą łącząc walory edukacyjne z artystycznymi w oparciu o najnowsze technologie i prezentując uzyskane efekty szerszej publiczności. Mateusz Ryczek jako prezes Oddziału Wrocławskiego ZKP działa też intensywnie na rzecz polskiego środowiska kompozytorskiego. Praca doktorska Mateusza Ryczka, zarówno kompozycja jak i jej opis, zasługują na uznanie ze względu na swoją oryginalność, wnikliwość przemyśleń i poziom realizacji. Zaprezentowany przez doktoranta koncert wiolonczelowy „Zjawy” jest odzwierciedleniem spójnej koncepcji łączącej dyscypliny matematyki i muzyki. Koncepcja ta z jednej strony gwarantuje tworzenie wewnętrznego ładu kompozycji, zaś z drugiej kształtuje specyficzne walory estetyczne utworu. W kontekście całościowo potraktowanej twórczości kompozytora, utwór „Zjawy” staje się ogniwem łańcucha prowadzonych przez niego konsekwentnie eksperymentów w zakresie organizacji materiału muzycznego i budowania formy muzycznej. Podparte są one wiedzą z zakresu nauk ścisłych, która wykorzystywana jest świadomie w realizacji określonych pomysłów artystycznych. Partytura koncertu wiolonczelowego jest doskonałym tego przykładem. Świadczy ona nie tylko o rozmachu i fantazji kompozytora, ale o kompozytorskiej odwadze w zakresie rozwiązań strukturalnych, szczególnie w partii solisty. Praca pisemna „Emergencja algorytmów wysokościowych na przykładzie koncertu wiolonczelowego *Zjawy*”, dokumentuje szeroki zakres zainteresowań Autora i jego niebanalne poszukiwania twórcze, co rokuje ciekawy dalszy rozwój języka kompozytorskiego.

Niniejszym stwierdzam, że spełnione zostały kryteria określone w art. 13 ustawy z dnia 14.03.2003 roku. Popieram wniosek o nadanie doktorantowi stopnia doktora w dziedzinie: sztuki muzyczne, dyscyplinie artystycznej: kompozycja i teoria muzyki.

Bettina Skrzypczak

Bettina Skrzypczak